

LIETUVOS DAILĖS MUZIEJUS

NACIONALINĖ KULTŪROS ĮSTAIGA

Didžioji g. 4, LT-01128, Vilnius, tel. (8 5) 262 80 30, faks. (8 5) 212 60 06, el. p. muziejus@ldm.lt

Juridinių asmenų registro kodas 190756087, PVM mokėtojo kodas LT907560811

Informacinis pranešimas

2017-09-18

Pirmą kartą parodoje pristatomi Australijoje kūrusio lietuvių menininko Henriko Šalkausko kūriniai

Rugsėjo 19 d., antradienį, 17 val. Vytauto Kasiulio dailės muziejuje (A. Goštauto g. 1) atidaroma paroda „Henrikas Šalkauskas (1925–1979). Mažoji retrospektyva“ (veiks iki lapkričio 19 d.). Parodoje pirmą kartą pristatomi pripažinto, Australijoje kūrusio lietuvių menininko 1959–1979 m. sukurti abstraktai, padovanoti ilgametės jo gyvenimo draugės ir artimos bičiulės, dailininkės Evos Kubbos. Parodos atidaryme dalyvaus Lietuvos dailės muziejaus direktorius Romualdas Budrys, kuratorė ir katalogo rengėja Iona Mažeikienė, kūrybinių-edukacinių dirbtuvių „Nuo peizažo prie abstrakcijos“ organizatorius, tapytojas, Vilniaus J. Vienožinskio dailės mokyklos pedagogas Linas Jusionis.

SPAUDOS KONFERENCIJA – rugsėjo 19 d. 11 val. Vytauto Kasiulio dailės muziejaus renginių salėje.

Ši retrospektyva yra pirmoji didesnė Henriko Šalkausko asmeninė paroda Lietuvoje. Eksponuojama 1959–1979 m. menininko kūryba, atspindinti dvidešimties kūrybinės veiklos metų ir paieškų kelią, dokumentinė medžiaga iš šeimos rinkinių. Dovanotą trisdešimties tapybos ir grafikos kūrinių kolekciją papildė dailininko kūriniai iš gausaus LDM sukaupto išsivijios dailės rinkinio.

H. Šalkausko asmenybė sužibėjo XX a. 6–7 dešimtmetyje modernaus Australijos meno kontekste, kai tenyktė meno kritika šio dailininko kūryboje išvėlgė atsineštines europietiškos dailės tradicijas, organiškai rezonavusias su to meto pasaulinio meno tendencijomis. Buvo išskiriama emocinė abstrahuotų H. Šalkausko kompozicijų įtaiga, unikalus novatoriškas požiūris į kūrybos procesą, drąsus individualus stilius, išskirtinė, netradicinė technika. Nauja meninė kalba, modernios dailės paieškos traukė ir kitus Australijoje kūrusius lietuvių diasporos dailininkus – Vaclovą Rata, Algirdą Šimkūną, Jurgį Mikševičių. Tačiau H. Šalkausko kūryba užėmė ypatingą vietą savo meninių ieškojimų nuoseklumu.

H. Šalkauskas gimė Kaune, baigė „Aušros“ berniukų gimnaziją. Polinkis dailei atsiskleidė anksti, vaikystėje. Minima, kad Henriko tėvas mokėsi Sankt Peterburge, barono A. Štiglico techninio piešimo mokykloje, o dėdė Eugenijus tapė. Tėvo netektis, sunkūs pirmieji karo metai paskatino jį kartu su motina išvykti iš Lietuvos ir pradėti grafikos studijas Vokietijoje, anuometinio Dancigo (dab. Gdanskas) dailės mokykloje. Nuo 1946 m. jis jau lankė Breisgau Freiburgo dailės ir amatų mokyklą, mokėsi pas Vytautą Kazimierą Jonyną, Telesforą Valių, Adomą Galdiką. Iš Vakarų Vokietijos drauge su motina siekė emigruoti į JAV, kur jau buvo įsikūrę artimi giminės, bet paskutinę akimirką pasirinko Australiją. 1949 m. gegužę iš Neapolio švedų laineriu „Skaugum“, vienu reisų gabenusiu du tūkstančius naujųjų migrantų, išplaukė į

Niukaslą (Naujasis Pietų Velsas). Iš ten pateko į migrantų centrą Bonegilloje, o vėliau persikėlė į Kanberą. Pasibaigus privalomų darbų sutarčiai akmens skaldyklose trečiaisiais buvimo Australijoje metais H. Šalkauskas užmezgė pirmuosius kontaktus su tenykštemis galerijomis, įstojo į Kanberos dailininkų sąjungą, pradėjo dalyvauti parodose. 1951-aisiais kartu su motina persikraustė gyventi į atviresnį ir kosmopolitiškesnį Sidnėjų, pamažu įsitraukė į tenykštį dailės gyvenimą. Dirbo dažytoju, geležinkelių departamento apipavidalintoju, sykiu aktyviai kūrė, domėjosi grafikos technologijomis. Dalyvavo lietuvių ir australų parodose, buvo dailininkų grupės „Šešios kryptys“ narys, vėliau – vienas iš Sidnėjaus grafikų draugijos narių-steigėjų.

Dailininkas paliko ryškų pėdsaką XX a. antros pusės Australijos grafikos mene. Jis kūrė medžio ir linoraižinius, monotipijas, eksperimentavo su spalvotomis technikomis. Australų kritika dažnai akcentavo H. Šalkausko nuopelnus grafikai, kaip primirštai, antrarūšė laikytai dailės šakai, keliant jos kokybę ir prestižą šalyje. Naujojo Pietų Velso galerijos kuratorius Gilas Dockingas teigė, kad H. Šalkausko ir Vaclovo Rato kūriniai ženkliai prisidėjo prie padidėjusio to meto Australijos visuomenės susidomėjimo grafikos menu ir technologijomis. Šilkografijos technika patraukė H. Šalkauską naujomis spaudos galimybėmis, o ja sukurti kūriniai buvo apdovanoti garsiausiuose tarptautiniuose grafikos meno forumuose Tokijuje, Liublianoje, San Paule.

Draži meninė laikysena, originalumas, ryškūs laisvos modernistinės kūrybos prioritetai tarsi pridėda dar kelis bruožus netradicinį kelią dailėje pasirinkusio menininko portretui. Spalvingą H. Šalkausko biografiją praturtina sąsajos su *neodada* ir abstrakčiojo ekspresionizmo judėjimais 6-ojo dešimtmečio pradžioje. Menininko karjeros viršūne laikomi 1962–1963 m., kuomet įvyko kūrybinis persilaužimas ir H. Šalkauskas pasitraukė į akvarelinę kūrybą. Tokį dėsningą pasirinkimą sąlygojo neišblėšęs, nuo 1958 m. nuolat vis didėjantis susidomėjimas šia tapybos technika. Skurdus ir asketiškas, „banalus, neįdomus“ spalvinis H. Šalkausko akvarelių diapazonas, ribojamas juodos, vos kelių pilkų pustonų ir šiek tiek mėlynos bei žalios spalvų, liudijo „grafišką“ jo prigimtį – išlavintą toninę klausą, artimą pažintį su vokiečių ekspresionizmu, kaligrafija, pagaliau – solidžius lietuvių grafikos mokyklos pagrindus. H. Šalkausko kuriamos monumentalios kompozicijos paradoksaliai derėjo su minimalia, lakoniška atlikimo forma, santūria, beveik monochromine spalvine gama, trapia akvarelės technika. Menininko pasirinkimas dirbti viena išgryninta technika, bet kokio medžiagų, techninio atlikimo ar siužetinio mišrumo atsisakymas leido pasiekti stilistinį grynumą, vientisumą. Naudodamas, sakytumei, banalias kasdieniškas medžiagas, jis pasiekė nebanalų rezultatą – subtilus dėmesys fizinėms medžiagų savybėms ir sukurti jautrūs paviršiai kelia estetinį susižavėjimą.

1963–1979 m. periodu, sąlyginai įvardintu tapybiniu, kaip priešprieša iki tol buvusiam grafiniam, sukurta itin daug pusiau abstrakčių ir abstrakčių kompozicijų. Anot paties H. Šalkausko, svarbiausios jam visuomet buvo dvi kūrybos paskatos, du atspirties tašai – gamta ir neobjektyvi, laisvai kuriama forma. Paveiksluose išliko daugmaž aiškios peizažo aliuzijos: atpažįstami Australijos motyvai (Trijų Seserų uola, Žydrieji kalnai, pamėgtos vietovės ties Fosteriu, Tari, Kurrajongo aukštumos), apibendrintas, mistinis kraštovaizdis, gal ir pasąmonėje glūdintis lietuviško peizažo vaizdinys. Asociatyvų ryšį su peizažu patvirtina retrospektyvinės parodos skyriams parinkti dailininko kūrinių pavadinimai: „Nakties pulsacijos“, „Vandens briaunos“, „Paskutinis žvilgsnis į peizažą“. Savo struktūra, simboliu ir emociniu užtaisu peizažų kompozicijos, kuriose šalia viena kitos sulietos kelios spalvinės horizontalės,

dalijančios lakštą į spalvų „tvenkinius“ – simbolines zonas, žyminčias vandenį, žemę, dangų, miestą, atrodo itin artimos spalvinio lauko tapybos kūrėjo Marko Rothko multiformoms. Juodos H. Šalkausko akvarelės kupinos panteistinės galios, kylančios iš žemės gelmių, pilnos grėsmingų nuojautų. Abstrahuotose kompozicijose veikia tarsi kokia neartikuliuota masė, besidraikanti dūmų gniutulais, drumstai pilkšvais verpetais.

Neabejotina, kad dailininką paveikė ir subrandino pažintis su 6–7 dešimtmetyje JAV įsigalėjusiu abstrakčiuoju ekspresionizmu, Niujorko mokyklos atstovų kūryba, veiksmo tapyba, spalvinio lauko ir griežtos formos tapybos rūšimis, potapybine abstrakcija, dailininkais Marku Rothko, Robertu Mortherwellu, Franzu Kline, Adolfu Gotliebu, sprogia Jacksono Pollocko jėga. Anot G. Dockingo, H. Šalkauskas pagavo greit judančios bangos keterą, perbėgusią per Sidnėjaus meno sceną XX a. 6–7 dešimtmetyje. Pokario kartos Sidnėjaus tapytojas H. Šalkauskas savo modernia kūryba ir menine laikysena reikšmingai paveikė Australijos profesionalų meną, buvo įvertintas Australijoje ir užsienyje. Kanberoje, Lynehamno rajone kabančioje gatvės lentelėje, įrašytas Henriko Šalkausko vardas. Išskirtinio talento menininkas staiga mirė 1979 m. rugsėjo 1 d., sulaukęs 54-erių.

H. Šalkausko kūrinių savo rinkiniuose turi Lietuvos dailės muziejus, Naujojo Pietų Velso dailės galerija Sidnėje, Australijos Nacionalinė galerija Kanberoje, privačios kolekcijos.

Projektą iš dalies finansavo Lietuvos kultūros taryba, Lietuvos Respublikos kultūros ministerija. Projekto partneriai: Australijos lietuvių bendruomenės krašto valdybos kultūros ir švietimo taryba, Lietuvos išeivijos dailės fondas, Vilniaus J. Vienožinskio dailės mokykla.

Informaciją teikia parodos kuratorė, Vytauto Kasiulio dailės muziejaus vedėja Iona Mažeikienė, mob. 8 611 13012.

Ilustracijos:

- 1_ Be pavadinimo. 1968
- 2_ Be pavadinimo. 1971
- 3_ Artėjanti audra. 1967
- 4_ Peizažas. 1969
- 5_ Kompozicija. 1964
- 6_ Kompozicija. 1964
- 7_ Ir saulė visad lydi mus. 1962